

European Trade Union Institute

From the Selected Works of Kurt Vandaele

2009

Inleiding

Kurt Vandaele

Carl Devos, *Ghent University*

Corinne Gobin

Jean Faniel

Available at: https://works.bepress.com/kurt_vandaele/60/

INLEIDING

*

KURT VANDAELE, CARL DEVOS, CORINNE GOBIN EN JEAN FANIEL

De vakbeweging heeft een verleden; een roemrijk verleden met strijd, organisatorische ervaring en sociale verworvenheden. Een verleden waarin ook momenten van crisis, nederlagen en ontgoochelingen voorkomen. Maar de vakbeweging is vitaal, ook vandaag nog. Hoewel ze moeilijke tijden doormaakt en haar verworvenheden worden aangevallen, slagen werknemers er ook vandaag in om samen hun rechten te verdedigen en, in sommige gevallen, hun situatie op een aantal vlakken te verbeteren.

De vakbeweging heeft ook een toekomst. Die toekomst ligt open, maar de vakbeweging kan die zelf concreet gestalte geven. Dit boek wil ons daar niet alleen aan herinneren, maar ook de contouren schetsen van een mogelijke toekomst voor de vakbeweging.

Vakbonden hebben altijd hun rol gespeeld, in het verleden én vandaag. Vanzelfsprekend zijn ze afhankelijk van contextuele omstandigheden en van beslissingen die anderen hebben genomen: werkgevers, politieke partijen en overheden, diverse maatschappelijke verenigingen, internationale instellingen... Vakbonden zijn echter geen passieve toeschouwers van het maatschappelijk gebeuren. Wel integendeel, ze kunnen hun lot ook deels in eigen handen nemen. De keuzes die ze maken, zijn dus van kapitaal belang. Net daarom moeten ze zich regelmatig afvragen waar hun toekomst ligt.

De Algemene Centrale van het Algemeen Belgisch Vakverbond (ABVV) viert dit jaar haar honderdste verjaardag. Daarom heeft deze centrale beslist om die verjaardag in de verf te zetten met een boek waarin de belangrijkste episodes uit die honderdjarige geschiedenis worden beschreven.¹ Er is ook beslist om niet alleen terug te kijken, maar ook om na te denken over de toekomst van de vakbeweging. Voorliggend boek is het resultaat van dit laatste.

EEN BREDE DENKOEFFENING

De Algemene Centrale is niet de enige vakbond die de laatste jaren nadenkt over zichzelf. Ook in het buitenland wordt over de toekomst van de vakbeweging nagedacht. Academics discussiëren en debatteren er over nieuwe en oude tactieken, strategieën en recepten om de vakbonden nieuw leven in te blazen. *Union renewal* (vakbondsvernieuwing) of *union revitalization* (vakbondsrevitalisering) zijn de meest gangbare etiketten die deze wending in het vakbondsonderzoek labelen.² Dit denken over vakbondsvernieuwing of -revitalisering is geen louter academische oefening. Het wordt ook gevoed door wat de vakbonden in het veld ervaren en door veranderingen in de wereld van de arbeid en in de maatschappij.

In eerste instantie interesseerden de onderzoekers zich vooral voor vernieuwende initiatieven van de Amerikaanse vakbeweging. Vooral de Service Employees International Union (SEIU), de vakbond die de werknemers in de dienstverlenende sector groepeerde, was en is een geëerd studieobject. 'Justice for Janitors', de succesvolle campagne van de SEIU om schoonmakers te mobiliseren en hun bond te dynamiseren, inspireerde zelfs filmmaker Ken Loach tot het maken van de bekroonde film *Bread and Roses*.³ Gelijkaardige creatieve en assertieve campagnes waren succesvol in de Angelsaksische vakbondswereld: vakbonden in Australië, Canada, Nieuw-Zeeland en het Verenigd Koninkrijk volgden het Amerikaanse voorbeeld.

Opvallend is de verschuiving die optreedt in de opvatting over het vakbonds-lidmaatschap. Dit lidmaatschap wordt niet langer passief ingevuld, maar wel actief.⁴ Hierdoor staat niet langer de dienstverlening aan de leden centraal. De nadruk verschuift naar het mobiliseren van de leden om hen aan te sporen actief te participeren in de beweging. Op die manier kunnen de vaste medewerkers

van de bonden deels ontlast worden van hun routineuze bezigheden en zich meer inzetten voor het actief werven van nieuwe leden. Met andere woorden, de vakbondswerking krijgt een meer proactief karakter: het *organizing model* neemt de plaats in van het *servicing model*. In het Verenigd Koninkrijk is er binnen de Britse confederatie Trade Union Congress, naar Amerikaans voorbeeld, zelfs een Organizing Academy opgericht in 1998. Vanuit een top-downperspectief leidt deze organisatie *organizers* op, zeg maar professionele ledenwervers (of propagandisten). Wellicht daarom hebben de Britse vakbonden hun ledenaantallen min of meer op peil kunnen houden de laatste jaren. Niettemin valt de syndicalisatiegraad in het Verenigd Koninkrijk verder terug, zij het aan een veel lager tempo dan voorheen.

Ledenwerving en ledenbehoud zijn essentiële elementen van vakbondsvernieuwing. Maar die vernieuwing gaat verder dan dat. Politieke actie en discussie, het herstructureren van de vakbondsorganisatie, transnationale vakbondsamenwerking en het strategisch samenwerken met progressieve bewegingen kunnen eveneens bijdragen tot de revitalisering van de vakbeweging.⁵

Typische kenmerken van de arbeidsverhoudingen en de lage syndicalisatiegraad verklaren echter waarom vakbonden in de Angelsaksische landen zo focussen op het actief rekruteren van nieuwe leden.⁶ Lange tijd hadden de Scandinavische vakbonden en de bonden in Duitsland, Nederland en andere landen waar het Rijnlandmodel bestaat nauwelijks een boodschap aan een *organizing model*. Ze bleven immers van ledenverlies gespaard of het verlies was al bij al beperkt. Ze waren bovendien sterk institutioneel ingebed in de verzorgingsstaat. Hierdoor was er voor hen weinig reden om actief nieuwe leden aan te trekken; hun dienstverlening leek voldoende. Maar het navelstaren van de vakbonden op het continent heeft plaatsgemaakt voor een groeiende belangstelling voor de successen van de vakbonden in de Angelsaksische wereld die het *organizing model* toepassen.⁷

In bijvoorbeeld Duitsland, de belangrijkste handelspartner van België, kunnen de vakbonden niet langer op hun “*institutionele lauweren*”⁸ rusten. Het ledenbestand van de Duitse vakbeweging veroudert vlug en de syndicalisatiegraad is na de hereniging sterk teruggelopen tot zowat de laagste van de bismarckiaanse verzorgingsstaten.⁹ Vandaag hebben de traditionele vakbonden er bovendien

met meer concurrentie af te rekenen en de dekkingsgraad van de collectieve arbeidsovereenkomsten is afgenomen.¹⁰ Geen wonder dat de oorspronkelijk erg Amerikaans aandoende ledencampagnes, via het Verenigd Koninkrijk, nu ook het Europese vasteland hebben bereikt en Duitsland in het bijzonder. Duitse vakbonden als IG Bau, IG Metall en Ver.di zetten talrijke, veelal lokale en regionale initiatieven op, gebaseerd op het Angelsaksische *organizing model*.¹¹ Het lijkt wel alsof de Duitse vakbonden hun leden hebben herontdekt. Vele van de technieken om leden te werven zijn natuurlijk niet nieuw, maar de geformaliseerde, strategische toepassing ervan en de nadruk op empowerment of de actieve betrokkenheid van de leden zijn dit wel.

Ook in Nederland, waar de vakbonden traditioneel gericht zijn op dienstverlening, vindt het uitwisselen van ideeën en het leren van de successen van buitenlandse vakbonden voorzichtig ingang.¹² En zelfs in Frankrijk, waar de specifieke, militante invulling van het vakbondslidmaatschap de zeer lage syndicalisatiegraad deels verklaart, maakt men zich zorgen over het representativiteit van de vakbonden.¹³

Door de stabiele syndicalisatiegraad en institutionele inbedding lijkt de *sense of urgency* voor vakbondsvernieuwing in België veel beperkter in vergelijking met de buurlanden. Het verklaart wellicht ook waarom de Belgische vakbeweging is onderbelicht in het vergelijkende onderzoek naar vakbondsvernieuwing of -revitalisering.¹⁴ Dat is jammer. Enerzijds zouden buitenlandse vakbonden wat kunnen leren van hun Belgische collega's.

Vakbonden in België lijken immers met redelijk wat succes beide modellen te hanteren: *servicing* en *organizing*. Anderzijds belet dit niet dat ook de invloed van de Belgische bonden op de werkvloer en in de samenleving vandaag is teruggedrongen. Daarom zouden vakbonden in België waarschijnlijk ook wat kunnen opsteken van ervaringen in het buitenland.

Voorliggend boek is in zekere mate geïnspireerd door deze internationale aandacht voor vakbondsvernieuwing of -revitalisering. Maar het is geen vergelijkende studie. Het is evenmin een academisch boek. Er staan ook bijdragen in van auteurs die niet behoren tot de academische wereld en het richt zich tot eenieder die interesse heeft in de vakbeweging en vooral tot de vakbondsmilitanten zelf, om hen aan te sporen over de bijdragen in dit boek te debatteren.

SOLIDE GRONDSLAGEN

Op basis van de ledenaantallen is de Algemene Centrale de belangrijkste arbeiderscentrale van het ABVV. Haar ledenbestand is zeer heteroog. In de Algemene Centrale vindt men mannen en vrouwen uit heel het land; er zijn leden met werk, werkzoekenden en gepensioneerden bij, werknemers met zeer uiteenlopende beroepen en uit diverse sectoren. Sommige van deze sectoren zijn oud en andere nieuw en bloeiend. De leden van de Centrale hebben ook erg verschillende arbeidsstatuten: sommige hebben een interimcontract, andere een contract van onbepaalde duur.

Typisch voor de Algemene Centrale en het ABVV is dat ze over een sterke identiteit beschikken die is gevormd in de loop van hun geschiedenis. Richard Hyman, die het vakbondswezen in de westerse wereld bestudeert, heeft opgemerkt dat de syndicale identiteit vorm krijgt in de driehoek arbeidsmarkt-klasse-samenleving.¹⁵ In woorden en in daden legt iedere vakbond de nadruk, op één of twee van die polen, afhankelijk van de ideologische origine, maar ook van de omstandigheden en gebeurtenissen die de ontwikkeling bepalen.

Voor het ABVV geldt dat deze confederatie kan worden gekoppeld aan de pool 'klasse'.¹⁶ Zoals blijkt uit haar *Beginselverklaring* van 1945¹⁷, liggen de ideologische wortels van het ABVV in de verdediging van de belangen van de hele arbeidersklasse; zij kiest voor een duidelijke en actieve oppositie tegen de kapitalistische productiewijze en alles wat met die productiewijze samenhangt. Voor het ABVV bestaat er inderdaad een duidelijk onderscheid tussen de belangen van haar leden en alle werknemers en van de werkgevers. Vandaar dat de klassensolidariteit een basisprincipe is van deze confederatie. Dat principe wordt breed geïnterpreteerd: de vakbond komt ook op voor de belangen van de werklozen, de gepensioneerden of mensen met een prepensioen, de zieken en achtergestelde groepen.

Door zich tegen de basismechanismen van het kapitalisme te verzetten, ijveren de Algemene Centrale en het ABVV, in principe, voor het scheppen van een andere sociale orde waarin de rechten van de mensen wettelijk worden beschermd. Zo kon de arbeider uit de 19e eeuw participeren aan de politieke democratie. Ook vandaag stimuleren de vakbonden hun leden om te discussiëren

ren, om kritisch en actief deel te nemen aan de democratie. Vakbonden nemen publiek standpunten in en onderhouden contacten met verschillende democratische politieke partijen. Ze doen dus ook aan politiek, zij het niet op een partijpolitieke wijze; door tussen te komen in het publieke debat wegen ze op maatschappelijke oriëntaties.

De nadruk die de Algemene Centrale en het ABVV op de pool 'klasse' en op de band met de samenleving leggen, betekent niet dat ze het derde uiteinde van de driehoek, 'de arbeidsmarkt', verwaarlozen. Dagelijks komen vakbondsleden tussen in de ondernemingen. Ze plegen daarbij een lichte vorm van 'verzet' en zorgen er op die manier voor dat de arbeidsverhoudingen minder het karakter hebben van 'marktverhoudingen', dat wil zeggen verhoudingen die worden opgelegd door diegene die de economische macht bezit, de werkgever. Bij de onderhandelingen over de loon- en arbeidsvoorwaarden spelen de vakbonden van oudsher een cruciale rol, vandaag in België zowel op het niveau van de onderneming, in de sectoren als op interprofessioneel vlak. Op die manier zijn de vakbonden in staat om de ongelijkheden die het kapitalisme produceert, te milderen en nieuwe herverdelingsmechanismen in de samenleving ingang te doen vinden. Verschillende studies tonen bijvoorbeeld aan dat er een duidelijk verband bestaat tussen een hoge syndicalisatiegraad en een meer rechtvaardige inkomensverdeling.¹⁸ Vakbonden zijn dan ook een drijvende kracht achter de democratisering van het economische bedrijfsleven.

Als socialistische vakbond staat de Algemene Centrale voor een filosofie en een opvatting over de wereld die de collectief geproduceerde rijkdom letterlijk wil socialiseren, dat wil zeggen, in handen geven van iedereen die met haar of zijn arbeidskracht heeft bijgedragen tot die rijkdom.

Niettem neemt de Algemene Centrale en bij uitbreiding alle socialistische vakbonden in hun dagelijkse praktijk ook meer pragmatische standpunten in, die duidelijk verder afstaan van hun ideologische wortels. Dat maakt dat in de praktijk de standpunten van de socialistische, de christelijke (Algemeen Christelijk Vakverbond, ACV) en de liberale vakbonden (Algemene Centrale der Liberale Vakbonden van België, ACLVB) soms weinig verschillen. Zonder meer gaapt dus een kloof tussen de standpunten die op vakbondcongressen worden ingenomen en de dagelijkse praktijk. Daaruit echter concluderen dat het

ideologische kader compleet moet worden losgelaten, zou bijzonder contraproductief zijn. Net ook daarom nam de Algemene Centrale het initiatief om over de toekomst van de vakbeweging te reflecteren, zich daarbij baserend op haar ideologische wortels, met de bedoeling om haar praktijk te versterken en na te denken over haar werking van morgen. Meer nog, voorliggende bundel teksten is niet alleen relevant voor haar praktijk, maar wellicht ten dele ook voor de Belgische, Europese en internationale vakbeweging.

OPZET EN STRUCTUUR VAN HET BOEK

De teksten die we hebben bijeengebracht in dit boek, werden geschreven door auteurs met een soms zeer verschillende achtergrond. De vier samenstellers van dit boek kozen hen vanwege hun kennis van een bepaald thema of hun specifieke praktijkervaring: onderzoekers, vaste medewerkers, vakbondsmilitanten of vertegenwoordigers uit het verenigingsleven. Aan hen werd gevraagd om hun ideeën aan het papier toe te vertrouwen en daarbij, bij voorkeur, rekening te houden met de identiteit van de Algemene Centrale. Ze konden in volle onafhankelijkheid werken. De teksten werden geschreven met de bedoeling om de Algemene Centrale en de nationale en internationale vakbondsinstaties waarmee ze is gelieerd, te versterken, opdat de vakbeweging een toekomst zou hebben. Zowel inzake de keuze van de auteurs als de ideeën die door hen worden ontwikkeld, spreekt het vanzelf dat de Algemene Centrale volstrekt geen verantwoordelijkheid draagt.

Het vinden van auteurs voor dit onderwerp was een vrij gemakkelijke onderneming. Immers, in de ogen van talrijke academici en linkse militanten spelen de vakbonden nog steeds een beslissende rol bij de (her)vorming van de samenleving. De vakbeweging blijft een van de grote massabewegingen in België en is intens betrokken bij de sociaaleconomische conflicten die samenhangen met het produceren van maatschappelijke rijkdom en het vormgeven van de samenleving. De vakbeweging kan door haar strijd zorgen voor hoop op een beter leven, in omstandigheden waarbij de uitdagingen van vandaag lastiger

lijken dan in het verleden. Dat is een vaststelling die geldt aan beide zijden van de taalgrens, en ook voor het buitenland.

Voor dit boek is een beroep gedaan op Belgische en buitenlandse auteurs. Allen hebben deze opdracht met enthousiasme aanvaard. Toch was hun taak niet altijd even gemakkelijk. Omdat de auteurs over toekomstige strategieën (en tactieken) voor de Algemene Centrale en de vakbeweging moesten nadenken, hebben we hen gevraagd om met concrete denkpistes en actiemodellen voor de dag te komen. De kern van hun bijdragen bestaat bijgevolg niet uit vaststellingen en analyses, maar uit perspectieven die de strijd voor sociaaleconomische verworvenheden een nieuwe impuls kunnen geven. Dat is geen evidente oefening, zeker niet voor academici. Ze zijn immers eerder gewoon om een sociale realiteit te analyseren (en terug te blikken), dan om de evolutie van die realiteit te voorspellen of voorstellen te formuleren om haar te veranderen. Aan de lezer om te oordelen of ze die opdracht adequaat hebben vervuld.

De teksten hebben een beperkte lengte. Dat is een bewuste keuze. Zij hebben de bedoeling om de discussie te stimuleren en het debat aan te zwengelen op alle niveaus van de vakbeweging: bij de leden, de militanten, de vaste medewerkers, de leden van de studiediensten ... Iedereen kan iets oppikken uit de bijdragen, maar ze zullen pas echt waardevol zijn als ze het onderwerp uitmaken van debatten die in de ondernemingen of tijdens vakbondsvormingen worden georganiseerd.

Elke bijdrage kan apart worden gelezen en het onderwerp uitmaken van debat. Vanzelfsprekend bestaan er linken en overlappingen tussen meerdere teksten. Om het boek een heldere structuur te geven, hebben we de hoofdstukken gegroepeerd in vier grote delen.

In het eerste deel bieden we drie teksten aan die op een algemene manier discussiestof leveren over de rol van de vakbonden en de kenmerken en het legitieme karakter van de vakbondswerking. Die teksten roepen veel vragen op. Ze werpen een licht op het vakbondswerk vandaag en de uitdagingen voor de toekomst.

In het tweede deel belichten we de veranderende context waarin de vakbonden zich bewegen, van het internationale niveau tot dat van de onderneming. Ook kijken de bijdragen naar de uitdagingen die voortvloeien uit de toenemen-

de europeanisering van onze samenleving en het veranderende institutionele kader van ons land.

De hoofdstukken van het derde deel behandelen die thema's die een essentieel onderdeel zijn van de strategische agenda van de vakbeweging: de verhoudingen tussen werknemers, het loon, de sociale zekerheid en de sociale bijdragen, de arbeidstijd, de belastingen en de fiscale instrumenten die nodig zijn om een sterke openbare dienstverlening te verzekeren, veiligheid en gezondheid op het werk, de bescherming van onze planeet en levenssfeer.

In het vierde deel komen de vragen aan bod die verband houden met de vakbondspraktijk van alledag: de veranderingen van de sectoren en het netwerksyndicalisme, de uitdagingen voor de vakbond in kleine en middelgrote ondernemingen, de noodzakelijke vervrouwelijking en de verjonging van de vakbeweging, de solidariteit met de werklozen en de mensen zonder papieren, de betrekkingen met de media, het stakingswapen, de banden met de politieke partijen.

Ten slotte ronden de auteurs van het werk *Wij zijn de AC* hun beschouwingen af met een reflectie over het verleden en de toekomst van de Algemene Centrale.

VOOR EEN BEWEGING MET TOEKOMST

Het is ondoenbaar om in deze inleiding alle denkpistes die in de bijdragen worden ontwikkeld, samen te vatten. Toch willen we wijzen op enkele belangrijke ideeën die in meerdere bijdragen aan bod komen.

We hebben het hierboven al opgemerkt: vakbonden maken hun eigen keuzes en handelen op grond van hun eigen opvattingen. Maar ze doet hun werk in een bepaalde context. Ze hebben geen controle over alle aspecten van die context en moeten akkoorden afsluiten met anderen. Bovendien dient de vakbeweging zich ook in te spannen om het leefmilieu te (doen) respecteren. Op dat vlak zal een ware trendbreuk nodig zijn met een bepaalde vakbondscultuur. Anders zal de vakbeweging er niet in slagen om ecologische motieven hoger te plaatsen dan het groepsbelang van vervuilende industrieën.

In de laatste decennia leken de vakbonden vaak in het defensief gedrongen. Ze hadden het lastig om hun eisen gerealiseerd te krijgen. Belangrijke sociaal-economische indicatoren tonen trouwens aan dat de situatie van de werknemers aanzienlijk achteruitgegaan is in België en elders, en dit sinds het midden van de jaren 1970.¹⁹ Om deze negatieve evolutie te keren, is het belangrijk dat de vakbonden de tijd nemen om na te denken over hun strategie en over hun maatschappijkeuze, zo onderstrepen meerdere auteurs. In dat opzicht is het initiatief van de Algemene Centrale om dit boek te publiceren bijzonder belangrijk. Inderdaad, omdat steeds meer werknemers in moeilijkheden geraken, neemt het managenen van deze moeilijkheden door de vakbonden steeds meer tijd in beslag en wordt het denken over doctrine en strategie op de achtergrond geplaatst. De punctuele analyse van precies afgebakende dossiers belet de vakbeweging bovendien om een bredere kijk te hebben op politieke dossiers waar de regering dagelijks mee bezig is, maar die een impact hebben op lange termijn. Daarom moet er diepgaand worden gereflecteerd over een manier om syndicale opdrachten die mettertijd een banaal en routineus karakter hebben gekregen, opnieuw politiek leven in te blazen. Dat impliceert werk voor alle geledingen binnen de vakbeweging, meer vorming en informatie voor alle leden. Daarom, als vakbondsvertegenwoordigers in het sociale overleg een advies uitbrengen over wetgeving, dan is het belangrijk dat vakbondsleiders en hun medewerkers in de studiediensten niet alleen blijven stilstaan bij de juridische aspecten van de wettekst, maar ook de concrete gevolgen van de voorgestelde hervorming inschatten. Dat horen ze te doen samen met de militanten die met het dossier te maken zullen hebben, en aan de hand van kritisch universitair onderzoek op dat terrein.

Meerdere teksten pleiten er ook voor om de ideologie weer een centrale plaats te geven in het denken en het handelen van de vakbeweging. De vakbonden kampen vandaag met een negatieve beeldvorming. In de media, maar ook op straat wordt denigrerend gedaan over de bonden; ze worden gekarikaturiseerd en vaak in de hoek gezet. De kapitalistische productiewijze heeft ravages aangericht, vandaag is dit meer dan ooit zichtbaar, maar toch geldt ze de laatste decennia, zeker na het vallen van de Muur, in toenemende mate als de enige

productiewijze die perspectief biedt. In de omgangstaal zijn woorden en uitdrukkingen geslopen die wijzen op de toenemende invloed van het kapitalistische 'eenheidsdenken'; zelfs de terminologie van de vakbonden is er soms door beïnvloed. Maar discours is belangrijk in de slag voor een andere samenleving. Wanneer er onverwacht wordt gestaakt, spreekt men van een 'wilde' staking, terwijl het in werkelijkheid gaat om een 'spontane' staking. Waarom spreken we over 'sociale lasten' en niet over 'niet-loonkosten'? De 'sociale bijdragen' en de 'belastingen' zijn correctere uitdrukkingen om aan te geven dat werknemers mee de sociale zekerheid en de openbare diensten financieren.

We stellen ook nog iets anders vast. Een vakbeweging die een tegenmacht wil blijven vormen, moet durven het conflict aangaan en 'neen' zeggen tegen onaanvaardbare beslissingen van werkgevers of de regering. Dit is vaak lastig, want zo stelt men zich bloot aan kritiek en aanvallen van werkgevers, de overheid, de media en soms van andere vakbondsorganisaties en zelfs van sommige leden. Maar in sommige gevallen moet men een harde oppositie voeren. En vanzelfsprekend moet die oppositie goed onderbouwd zijn met argumenten en gecommuniceerd worden naar alle leden, de tegenpartij en de media. Vakbonden moeten uiteraard ook 'sociale gesprekspartners' zijn. Maar geen sociale 'partners' die te allen tijde uit zijn op een akkoord tegen elke prijs.

Als de vakbeweging niet verder wil terugkrabbelen, dan moet een krachtsverhouding verder worden uitgebouwd. En dat doet men door de samenwerking van de Algemene Centrale en het ABVV met andere organisaties verder te ontwikkelen, en ook nieuwe samenwerkingsverbanden op te zetten, allereerst binnen de vakbeweging. In de meeste bijdragen wordt het belang van de interprofessionele actie onderstreept. Alleen wanneer de werknemers uit alle sectoren samenwerken, kan de vakbeweging echt wegeen op de politieke besluitvorming. Dat wil vanzelfsprekend niet zeggen dat de beroepscentrales moeten verdwijnen. Wel integendeel, zij vormen de basis van de vakbeweging en laten de werknemers in de verschillende sectoren toe om een welbepaalde syndicale identiteit te vormen. Maar de samenwerking tussen de beroepscentrales en de interprofessionele structuur mag niet ten koste gaan van de een of de ander.

Ook internationaal moet de samenwerking worden geïntensifieerd, tussen de beroepscentrales én op het interprofessionele vlak. Politieke en economische beslissingen die in België worden genomen zijn niet alleen het gevolg van de mondialisering van de economie, maar ook en in toenemende mate van de werking van de Europese Unie en verschillende internationale organisaties. Om de impact van sommige maatregelen te kunnen inschatten en er het hoofd aan te kunnen bieden, moeten de vakbonden hun aanwezigheid in de Europese en de internationale vakbondsstructuren verzekeren en internationaal meer samenwerken. In de bijdragen die daaraan gewijd zijn, wordt wel bekrachtigd dat men kritisch en waakzaam moet blijven ten opzichte van het optreden van andere vakbondsorganisaties en dat de eigen identiteit bewaard moet blijven. Dat laatste mag echter geen voorwendsel zijn om samenwerking te weigeren en geen contacten te leggen met anderen.

Samenwerking en solidariteit overstijgt ook het strikt syndicale kader. De samenwerking met politieke en andere groeperingen bestaat al en neemt vele vormen aan, bij diverse acties. Ook de Algemene Centrale en het ABVV moeten daarbij betrokken worden, via punctuele campagnes of soms in de vorm van duurzame samenwerkingsverbanden.

Om te eindigen willen we het secretariaat van de Algemene Centrale van harte bedanken. Dat is geen kwestie van goede manieren of plichtsgevoel. We wensen oprecht de originaliteit en het belang van dit initiatief te benadrukken. We hebben al eerder opgemerkt hoe belangrijk het is voor de vakbeweging om af en toe even halt te houden en na te denken over haar werking, waarden en strategie. Het getuigt van moed en durf dat de Algemene Centrale haar eigen werking ter discussie stelt en open staat voor de wereld. We houden er ten slotte ook aan om Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis te bedanken, en in het bijzonder Paule Verbruggen, die op bijzondere wijze instond voor de (niet altijd evidente) coördinatie van dit project. Nu is het aan de leden van de Algemene Centrale, aan hun kameraden van het ABVV, aan hun sympathisanten en aan andere vakbonden en sociale bewegingen om dit boek actief te gebruiken bij vorming, debat en discussie en debatten. Laten we hopen dat deze vruchtbaar zijn voor de toekomst van de vakbeweging.

NOTEN

- (1) Luc PEIREN (m.m.v. Julien DOHET), *Wij zijn de AC! 100 jaar Algemene Centrale. 200 jaar syndicale geschiedenis*, Brussel/Gent: AC/Am-sab-ISG/Tijdsbeeld & Piece Montée, 2008.
- (2) Lowell TURNER, 'From Transformation to Revitalization. A New Research Agenda for a Contested Global Economy'. In: *Work and Occupations*, 2005,31 (4), p. 383-399.
- (3) Roger D. WALDINGER e.a., 'Helots No More. A Case Study of the Justice for Janitors Campaign in Los Angeles'. In: Kate BRONFEN-BRENNER e.a. (red.), *Organizing to Win. New Research on Union Strategies*, Ithaca: ILR Press, 1998, p. 102-119 en Christopher L. ERICKSON e.a., 'Justice for Janitors in Los Angeles and Beyond. A New Form of Unionism in the 21st Century?'. In: Phanindra V. WUNNAVA (red.), *The Changing Role of Unions. New Forms of Representation*, New York: M. E. Sharpe, 2004, p. 22-58.
- (4) Zie bijvoorbeeld Jack FIORITO & Paul JARLEY, 'Trade Union Morphology'. In: Paul BLYTON, Edmund HEERY, Nicolas BACON, Jack FIORITO (red.), *The SAGE Handbook of Industrial Relations*, Londen: Sage, 2008, p. 189-208.
- (5) Martin BEHRENS, Kerstin HAMANN, Richard HURD, 'Conceptualizing Labor Union Revitalization'. In: Carola M. FREGE & John KELLY (red.), *Varieties of Unionism. Strategies for Union Revitalization in a Globalizing Economy*, Oxford: Oxford University Press, 2004, p. 11-29.
- (6) Edmund HEERY & Lee ADLER, 'Organizing the Unorganized'. In: Carola M. FREGE, John KELLY (red.), *Varieties of Unionism [...]*, p. 45-69.
- (7) Ook het Europees vakverbond heeft ledenrekrutering en ledenbehoud hoog op de syndicale agenda geplaatst sinds het congres van Sevilla in 2007.
- (8) Lowell TURNER, 'Why Revitalize? Labor's Urgent Mission in a Contested Global Economy'. In: Carola M. FREGE & John KELLY (red.), *Varieties of Unionism [...]*, p. 7.
- (9) Jelle VISSER, 'Trade Union Decline and What Next. Is Germany a Special Case?'. In: *Industrielle Beziehungen*, 2007, 14, p. 97-117.
- (10) Heiner DRIBBUSCH & Thorsten SCHULTEN, 'German trade unions between neoliberal restructuring, social partnership and internationalism'. In: Andreas BIELER, Ingemar LINDBERG, Devan PILLAY (red.), *Labour and the Challenges of Globalization. What Prospects for Transnational Solidarity?*, Londen: Pluto Press, 2008, p. 178-198 en Anke HASSEL, 'The Curse of Institutional Security. The Erosion of German Trade Unionism'. In: *Industrielle Beziehungen*, 2007,14, p. 176-191.
- (11) Peter BREMME, Ulrike FÜRNIß, Ulrich MEINECKE (red.), *Never work alone. Organizing – ein Zukunftsmodell für Gewerkschaften*, Hamburg: VSA, 2007.
- (12) Zie bijvoorbeeld Dirk KLOOSTERBOER, *Innovative trade union strategies*, Amsterdam: FNV, 2007, te consulteren via <http://vakbondsvernieuwing.blogspot.com> en Hans BOOT (red.), *Om de vereniging van de arbeid. Globalisering en vakbeweging*, Amsterdam: Solidariteit, 2005.
- (13) Jean-Marie PERNOT, *Syndicats: lendemains de crise?*, Parijs: Gallimard, 2005; Louis-Marie BARNIER (red.), *Revendiquer et s'organiser! Représentativité syndicale et démocratie sociale*,

Parijs: Syllepse, 2008. René MOURIAUX, e.a., *Le syndicalisme au défi du 21e siècle*, Parijs: Syllepse, 2008.

(14) De Belgische casus ontbreekt bijvoorbeeld in Craig PHELAN (red.), *Trade Union Revitalisation. Trends and Prospects in 34 Countries*, Bern: Peter Lang, 2007.

(15) Zie Richard HYMAN, 'La géométrie du syndicalisme. Une analyse comparative des identités et des idéologies'. In: *Relations industrielles-Industrial Relations*, 1997, 52 (1), p. 7-37 en *Understanding European Trade Unionism. Between Market, Class and Society*, Londen: Sage, 2001. Voor België, zie ook Kurt VANDAELE, 'Het einde van de fordistische vakbeweging. Over de nieuwe grote transformatie, de arbeidersklasse in verandering en het ABVV van vandaag en morgen'. In: *Vlaams Marxistisch Tijdschrift*, 2005, 39 (1), p. 10-18.

(16) Op ideologisch vlak profileert de ACLVB zich eerder als een belangengroep. Zij concentreert zich vooral op de verdediging van de directe belangen van haar leden en op het verkrijgen van economische voordelen, via de weg van het sociaal overleg. De liberale vakbond leunt daarmee eerder aan bij een vorm van bedrijfscorporatisme. Zij legt vooral de nadruk op de pool 'arbeidsmarkt'. Het ACV beoogt vooral de sociale integratie in de samenleving. Zij kiest voor het 'kapitalisme met een menselijk gelaat'. Op die manier neigt de christelijke vakbeweging naar de pool 'samenleving' (van de driehoek). Zij opteert ook voor hervormingen, maar die hebben een bescheiden karakter, aangezien het ACV pleit voor klassensamenwerking. Omdat het ABVV opteert voor 'structuurhervormingen' en erin slaagt te focussen op de drie polen van de

driehoek, ijvert zij voor wat men zou kunnen bestempelen als 'tegenmacht'-syndicalisme.

(17) Over het huidige belang van de inhoud van de *Beginselverklaring*, zie Julien DOHET, 'Quelle gauche? Quelle FGFB?'. In: *D'autres repères*, april 2008, <http://www.far.be/far/publications2007/020408.pdf>

(18) Lucio BACCARO, 'Labour Institutions and Inequality'. In: ILS, *World of work report 2008*, Genève, ILS, p. 71-113.

(19) Zie bijvoorbeeld Robert PLASMAN, Michael RUSINEK, François RYCX, Ilan TOJEROW, 'Loonstructuur in België', *Working Paper DULBEA. Research Report*, n°08-01.RR, 2008, <http://dev.ulb.ac.be/dulbea/documents/1236.pdf>

